

Opinnäytetyö (AMK)
Kuvataiteen koulutusohjelma
Maalaustaide
2013

Helena Roininen

POLTTARIT

– Kehollinen siirtymäriitti maalaustaiteen
toteutuksena

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kuvataiteen koulutusohjelma | Maalaustaide

31.5.2013 | 36

Ilona Tanskanen

Helena Roininen

POLTтарIT– KEHOLLINEN SIIRTYMÄRIITTI MAALAUSTAITEEN TOTEUTUKSENA

Polttarit – kehollinen siirtymäriitti maalaustaiteen toteutuksena, on kuvataiteilija Helena R:n opinnäytetyön kirjallinen osuus, joka selostaa syitä Polttarit - kehollinen siirtymäriitti maalaustaiteen keinoin -taidenäyttelyn taustalta.

Tämä lopputyön kirjallinen osuus tutkii mm. aikamme siirtymäriittejä, sitä voiko shamanismia redusoida aerobic-videolle, sekä sitä, miten kaikkia näitä edellä mainittuja voi ilmaista maalaustaiteen keinoin kehollisuuden viitekehyksessä. Kirjallisessa osuudessa haetaan esimerkkejä shamaanien maailmasta ja taiteen ja kulttuurihistorian teorioista jäsentämään käsityksiä riiteistä ja tiettyjen asioiden kuvaamisesta maalaustaiteessa.

Lisäksi pohditaan elämyksellisyyttä, esityksen tapahtumista tilana sekä performanssitaiteen ja maalaustaiteen yhdistämistä ja perehdytään samalla miljöiden ja värien emotiivisiin vaikutuksiin tunnelman luojina. Lopputyöni kirjallisessa osuudessa päädyn lopputulokseen, että juhlaperinteitä tutkimalla löytää uusia siltoja eri kulttuurien ja aikojen välille. Saavuttamani uuden tiedon valossa todistan, että aerobic-ohjaajat ovat nykyajan shamaaneja ja että siirtymäriitit ovat kehollisia monissa kulttuureissa.

.

ASIASANAT:

Polttarit, kuvataide, taidemaalaus, kehollisuus kuvataiteessa

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Art |Painting

2013 | 36

Ilona Tanskanen

Helena Roininen

BACHELOR PARTY – A BODILY TRANSITION RITE REALIZED BY PAINTING

Abstract

Bachelor party – a bodily transition rite realized by painting, is the written part of artist Helena R's BA thesis. This part of my BA thesis explains the reasons behind the exhibition Bachelor party – a bodily transition rite realized by painting.

In this written part of my final work I study transition rites of our time and I try to find out whether it is possible to reduce shamanism to an aerobic video. Furthermore, I study how all these things can be expressed by art painting in the framework of bodiliness. This written piece takes examples from a shamanistic world and from the theories of art and cultural history to set conceptions about rites and about how certain things are pictured in fine arts.

In addition, experientialism, performance happening as a space, and the combining of performance art and painting are viewed in the written part of my final work. At the same time, the role of milieus and colours as creators of an atmosphere is discussed. The theoretical part of my study Bachelor party – a bodily transition rite realized by painting ends up to a conclusion that by researching party traditions it is possible to create new bridges between different cultures and times. With the new knowledge I have accomplished I prove that aerobic directors are the shamans of our present time and that transition rites are bodily in many cultures.

KEYWORDS:

Bachelor party, visual art, painting, bodiliness in art.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KUINKA KAIKKI ALKOI?	8
2.1 Materiaalivalinnoista	10
2.2 Kapinallista, kyseenalaistavaa ja feminististä materiaalia	11
3 KEHOLLISUUS KUVATAITEESSANI	14
4 SIIRTYMÄRIITIT	18
4.1 Siirtymäriitin kehollisuus	19
4.2 Aerobic-ohjaaja ja kuvataiteilija nykyajan shamaaneina	21
5 MITÄ SAIN LOPULTA AIKAAN	23
5.1 Polttarit kehollisena performanssina ja elämyksenä	23
5.2 Esitys tilana	25
5.3 Musiikin ja kuvataiteen yhdistäminen	26
6 SIITÄ, MITEN LOIN ONNISTUNEEN TUNNELMAN	29
6.1 Riehakas tunnelma	30
6.2 Kehollisen siirtymäriitin tunnelma	30
6.3 Työskentelyn sujuvuudesta	32
7 LOPPUSANAT	34
LÄHTEET	35

KUVALUETTELO

Kuva 1. Helena Roininen, Sää, tempera paperille, 2011

9

Kuva 2. Helena Roininen, sarjasta Polttarit, tempera pahville, 2012

27

1 JOHDANTO

Olen kuvataiteilija taiteilijanimeltäni Helena R. ja teen lopputyöni Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiassa, josta valmistun keväällä 2013 maalaus pääaineenani. Käsittelen lopputyössäni, Polttarit – kehollinen siirtymäriitti maalaustaiteen toteutuksena, sen nimen mukaisesti polttarikuvastoa ja polttareita performanssin kaltaisena esityksenä. Opinnäytetyöni nimi Polttarit juontaa juurensa sanaleikistä, jonka mukaan Bachelor party voi kuvata myös ammattikorkeakoulusta valmistuvan valmistujaisjuhlia, koska vastaavan tutkinnon nimi on englanniksi Bachelor's degree. Valmistujaisjuhlat ovat myös siirtymäriitti, minkä vuoksi tarkastelen lopputyöni kirjallisessa osiossa siirtymäriittejä ja etsin siirtymäriittien kehollisuudesta yhtymäkohtia kehollisuuteen omissa teoksissani. Valitsin polttareiden maalaamisen aiheekseni, koska maalauksissani on yleensä huoleton humoristinen tunnelma, jota en kuitenkaan vielä tähän mennessä ole saanut kasvatettua täyteen karnevalistiseen mittaansa. Ajattelin myös värienkäyttöni sopivan juhliä kuvaavaan näyttelyyn, sillä olen viime aikoina kokenut tarvetta maalata heleillä väreillä, jotka koen elämäniloa kuvastaviksi. Lisäksi maalaan usein ihmisjoukkoja, koska haluan oppia maalaamaan ihmisen anatomisesti oikein ja mielellään ilman mallia. Tämän vuoksi siis polttareiden kuvaaminen riehuvine ihmisjoukkoineen tuntuu luontevalta ja sopivalta.

Kirjallisessa opinnäytetyössäni tarkastelen taidettani kehollisuuden näkökulmasta. Olen työskennellessäni pyrkinyt pohtimaan työskentelyni ja sen tuotoksen kehollisuutta sekä musiikillisen liikunnan että taidemaalauksen parissa. Musiikillista liikuntaa opinnäytetyönäyttelyyni tuo maalausprosessin lisäksi shamanistinen aerobic-video. Olen aiemmin yrittänyt kuvittaa musiikkia, mutta nyt lopputyössäni käytän musiikkia vain välineenä shamanistiseen matkaani ja korostaakseni kykyä nähdä näkyjä. Opinnäytetyöni vastaa kysymykseen siitä, voiko shamanistista siirtymäriittiä saada aerobic-videolle. Kirjallisessa opinnäytetyössäni etenen lopputyösarjani ideasta sen toteutukseen vaikuttaneisiin tekijöihin ja

niistä itse toteutukseen. Lisäksi koetan hahmottaa tätä päivääni ja tulevaisuuttani taiteen kentällä.

2 KUINKA KAIKKI ALKOI?

Luulen, että kaikki alkoi eräänä syksyisenä päivänä ykkösvoosikurssilla vuonna 2009, jolloin istuin luokkalaisten kanssa pitkässä ruokapöydässä ja luokkalaiseni suunnittelivat baari-iltaa. Joku ehdotti, että voitaisiin järjestää polttarit, koska ilmassa leijui selvä erikoisuuden tavoittelun vimma tuota iltaa koskien. En muista sanoinko silloin ääneen, että lopputyönäyttelyni nimi voisi olla Polttarit, koska valmistuttuamme tutkintomme nimi on englanniksi Bachelor's degree. Ainakin ajattelin sitä jo silloin. Myöhemmin lopputyöni toteutukseen ilmaantui monia vaihtoehtoja. Olin ajatellut kuvittaa erästä minulle hyvin tärkeäksi ja tutuksi muodostunutta kirjaa, joka selittää koko maailman historian. Siinä olisikin ollut työsarkaa, sillä kirja on lähes tuhatsivuinen ja täynnä tiheää tekstiä. Kuitenkin se, että kirja on minulle niin tärkeä, esti minua jakamasta sitä katsojien kanssa. Kirjan kuvittamisesta luopumiseen vaikutti myös se, että viime kesänä yritin kuvittaa Riku Korhosen kirjaa ja näyttelystä tuli täysi floppi. Tämän vuoksi halusin tehdä jotain muuta kuin kuvitusta, jotain mikä olisi kuvitusta vapaampaa. Olin myös ajatellut tekeväni näyttelystä kahden kotikaupunkini synteesin, eli maisemia, jotka olisivat yhdistelmä Turkoa ja Helsinkiä. Nyt minua hieman harmittaa, etten tarttunut näihin vakavampiin aiheisiin, sillä maisema- ja historiaaalaukset ovat aina olleet arvossaan ja menneet hyvin kaupaksi. Niissä ei ehkä useinkaan ole mitään kiusallisia tunteita herättävää.

Aiheenvälintänani polttarit osoittaa tarvettani huipentaa sitä, minkä aluksi tiedostamattakin tiesin olevan maalausteni suunta. Vuonna 2010 ensimmäinen vuosikurssi Turun taideakatemiassa jatkui ja mieleeni ykkösvoosikurssin töistä jäivät parhaiten sellaiset ilottelevat työt, joissa oli vähäpukaisia juhlivia ihmisiä, barbeja ja palmuja. Kakkosvoosikurssilla yritin muuttua synkemmäksi, mutta silti synkätkin ihmiskuvaukseni useimmiten olivat kuvia juhlivista ihmisistä. Kolmannella vuosikurssilla eniten kehuja saanut maalaukseni oli maalaus, joka esitti yksinäisiä juhlia tietokoneen ääressä viettävää poikaa (Kuva 1.).

Kuva 1. Helena Roininen, Sää, tempera paperille, 2011

Kolmannen vuosikurssin keväällä pitämäni näyttely viimeistään näytti minulle töideni maailman, sillä näyttelyssäni oli töitä kaikilta käymiltäni vuosikursseilta ja töiden joukosta erottuivat vahvasti karkkivärit, kannäysjuhlia esittävät maalaukset sekä kuvat muunlaisesta arjen juhlistamisesta huvipuistoissa. Kuvien karkkivärit ja keskinäinen erilaisuus vaikuttivat ensimmäisessä näyttelyssäni myös tarjoiluihini siten, että en kokenut voivani tarjota teosteni kanssa mitään muuta kuin irtokarkkeja, jotka värikkydessään ja keskinäisessä erilaisuudessaan tukivat näyttelyn kuvamaailmaa täydellisesti.

Olin kolmannen vuosikurssin keväällä alkanut maalata Facebook-kavereitani. Näin toimin, koska opiskelujeni pakottama oleskeluni Turussa on hyvin rankkaa aikaa ja ystäväni tuntuvat olevan ainoita, jotka pitävät minut järjissäni. Ensimmäisen kerran lavastin heidät kuvitteellisille Lontoon Portobello Roadin markkinoille. Lontoon Portobello Roadilla käyminen teki minuun aikoinaan vahvan vaikutuksen sen erikoisesti pukeutuneen nuorison vuoksi. Halusin Portobello-teoksessani kuvata Facebook-kaverini alakulttuurien nuorina, koska koen, että he aikuistuvat minuun nähden nopeasti. Sama tarkoitus kuplii luultavasti myös

polttarimaalausteni kuvaston pohjalla. Portobello-teokseni sai koulussa huonon vastaanoton ja sen värejä sanottiin liian laimeiksi, mikä voi myös olla syy siihen miksi koen tärkeäksi ikään kuin toteuttaa maalauksen tunnelman visuaalisesti parempana versiona polttarimaalauksissani. Portobello-kuvassa olen maalannut ystäväni suoraan valokuvista, mutta polttari-kuvasarjassa olen pohtinut esittävyyttä enemmän. Päädyin lopulta siihen, että on viisaampi maalata ihmiset vähemmän tunnistettaviksi, koska en ole kysynyt heidän lupaansa ja koska polttariteossarjani on huomattavasti julkisempi kuin Portobello-koulutyö. Tämän vuoksi syntyi ajatus maalata ystäväni muistista, jolloin on tarkoituksena, että heidän hahmonsä kuvissani muistuttavat heitä, mutteivät ole suoranaisia muotokuvia.

2.1 Materiaalivalinnoista

Aluksi maalasin Turun Taideakatemiassa akryyliväreillä. Myöhemmin maalasin koulussa öljyväreillä, koska niiden käyttöä kuului opetella. Toisella vuosikurssilla, erään paljon liuottimia sisältäneen öljyvärijakson jälkeen, jonka aikana ikkunoita piti pitää koko ajan auki, totesin, etteivät öljyvärit sovi minulle. Kolmannella vuosikurssilla oli myös temperajakso ja huomasin kummastuksekseni hallitsevani temperamaalauksen hyvin, vaikka olin kokeillut sitä vain kerran lukiossa. Tuolloin kakkosen temperakurssilla olin todella tarkkana maalipigmenttien kanssa, eivätkä erilaiset pigmentit lautasellani sotkeutuneet toisiinsa. Myöhemmin, kun sotkeutumista on sattunut, maalausjälkeäni on moitittu sotkuiseksi. Luulen, että tuon toisen vuosikurssin onnistunut temperamaalausjakso yhdessä erään muovin pehmenninaineita mustamaalanneen tieteidokumentin kanssa vaikutti siihen, että valitsin temperamaalauksen välineekseni lopullisesti. Tempera valikoitui parhaaksi materiaaliksi lopputyömaalauksiini, koska se on myrkytön, se ei ole hormonihäiritsijä ja lisäksi se on halpa. Olen kehittynyt temperamaalauksessani työturvallisuuden kannalta vielä neljännellä vuosikurssillanikin, sillä olen rakentanut erillisen laatikon, joka estää temperaa pölisemästä keuhkoihin sitä kananmunaan sekoittaessani. Huomasin nimittäin jo toisen vuosikurssin syksyllä, että tempera aiheutti minulle allergisen yskän.

2.2 Kapinallista, kyseenalaistavaa ja feminististä materiaalia

Materiaalivalintojani on koulussa arvosteltu niiden halpuuden ja rähjäisyyden vuoksi. Luulen, että eräänlaiset maalarimyytit, joita olen lukenut esim. kaskukirjoista vaikuttavat siihen, että minusta tärkeintä on itse maalaustaito ja maalaus eikä se millaiselle materiaalille maalaus on tehty. Mieleenpainuvien muistamani tarina kertoo maalari, joka tarvitsi jostain syystä silkkiviitan. Kun siihen ei ollut varaa, maalasi maalari halvan kankaan täysin aidon silkin näköiseksi ja meni tapaamaan kuningasta. Se, että koulussani materiaalejani on arvosteltu liian halvoiksi ja huonoiksi tekee olostani kapinallisen. Kapinallisuuden myötä lopputyöni materiaalivalintojen tarkoituksiksi nousi koulusta saamani porvarillisen taidemaalarin mallin kyseenalaistaminen. Tämän vuoksi opinnäytetyöni taiteellinen osuus sisältää kaksi noin neljä metriä pitkää ja noin puolitoista metriä korkeaa jättepahvia. Kun sitten sain lähes valmiiksi kaksi suurehkoa maalausta vangitsemaan polttaritunnelmaa, ajattelin niiden sopivan osaksi näyttelyäni. Lopputyöni materiaaleina lumppuisetkin materiaalit ovat tervetulleita myös siksi, että ne kuvaavat usein sitä kurjuutta, jota ylenpalttisella juhlimisella halutaan peittää, ja joka kuitenkin voi olla juhlimisen seuraus. Ruskea pahvi on myös yleisesti käytettyä muutoissa, jotka myös merkitsevät elämän tai ainakin elinpiirin muutosta.

Videoteokseni tai performanssini sai alkunsa palavasta halusta tehdä videotaidetta. Koulussani meillä oli ainoastaan kahden viikon videokurssi, jonka opit unohtuivat alle puolessa vuodessa, mikä on sääli. Halusin oikeasti oppia kaikki ne videotemput, jotka opettaja näytti meille. Tavoitteekseni lopputyössäni valikoitui näin ollen myös itsenäinen videotaiteen opiskelu. Johannes Birringerin mukaan video on postmoderni sähköinen media, joka ei jatka moderneja traditioita, tekniikkoja tai genrejä, huolimatta siitä, että sillä on ilmiselvä suhde elokuvaan ja valokuvaukseen. Se ei myöskään kunnioita niitä konsepteja ja kognitiivisia käskyjä, joihin modernistiset taidekategoriat ja taideobjektit perustuvat. (Birringer 1998, 145.) Juuri tämä videotaiteen ja videoperformanssin vapaa, kapinallinen luonne ja vaikea määriteltävyys saivat minut kiinnostuneeksi. Vi-

deotaiteen lukuisien leikkaus- ja äänensäätömahdollisuuksien määrä yhdistettynä vapaan levityksen mahdollisuuteen sai minut lopullisesti pyörälle päästäni ja vannoutuneeksi siitä, että haluan tehdä lopputyönäyttelyyni myös videoperformanssin. Performanssini aihe, Shamanistinen aerobic-video, sai luultavasti alkunsa videotaiteen postmodernin pedagogisen luonteen vuoksi. Katseltuani lukuisia musiikkivideoita niiden kehollisuudelle ja ylitsepursuavalle seksuaalisuudelle altistumista ei ole voinut välttää. Musiikkivideoiden hetken kestävä maailmat, joissa tunnelman teho oli viritetty äärimilleen ja joissa esiintyi nuoria kiinteävartaloisia ihmisiä, olivat luultavasti alun perin syynä aerobic-harrastukselleni. Olen katsonut musiikkivideoita yksitoistavuotiaasta asti ja niiden nykyinen katsominen edustaa minulle paluuta takaisin huolettomampiin nuoruuden aikoihin. Voisi sanoa, että niiden kasvattavaa luonnetta on minun kohdallani vaikea kieltää.

Aerobic-videon tekoon lopullisen sysäyksen antoi luultavasti kolmannella vuosikurssilla lukemani kirja Feminismien ristiaallokoissa. Tässä kirjassa, josta tein referaatin, esiteltiin kuusi feministisiä teoksia tekevää naistaitelijaa, joista yksi oli suomalainen Irma Optimisti. Tarkemmin sanottuna Irma Optimistin video Female Mathematics oli se, mikä lopullisesti mahdollisti ajatuksissani aerobicvideon taiteena. Irma Optimistin Female Mathematics -videossa naiset kuntoilevat epäurheilullisesti pukeutuneina, korseteissa ja korkokengissä (Kontturi 2006, 100). Optimistin videon on sanottu ilmentävän entisaikojen korsetin lailla fanaattista, yhtä ainoaa nykyajan naisvartalon ihannetta (Kontturi 2006, 100). Kuitenkin korsetteja on puolusteltu niiden antaman kontrollin tunteen vuoksi "korsetit tuottivat ruumiillisen ja henkisen itsehallinnan tunnetta myös miehille" (Kontturi 2006, 100). Tämä näkemys lähenee Feminismien ristiaallokoissa -kirjan mukaan "kehonrakennusta naisruumiin henkisen, fyysisen itsepuolustuksen paikana" (Kontturi 2006, 101). Aerobic-videon tekoon minua rohkaisi myös se, että Feminismien ristiaallokoissa -kirjassa naisen kehonmuokkaus nähtiin emansipatorisena, vapauttavana, eikä ei-treenattuja kehoja syrjivänä käytäntönä (Kontturi 2006, 101).

Lisäsysäyksen aerobic-videon syntyyn ja todisteen mahdollisuudesta, että pystyn siihen antoi niin ikään kolmannella vuosikurssilla tekemäni maalausvideo, jossa oli paljon samoja piirteitä kuin lopputyöhöni liittyvässä videossa. Tässä Reptality-nimisessä videossa valitsin itse taustalle tanssittavaa hittimusiikkia, jonka tahdissa yritin tanssia samalla kun maalasin liskoksi ehostettuna. Videossa prosessi jäi mielestäni jotenkin kesken ja lopputyöni yksi tavoite on viedä Reptality-videossa alkanut prosessi onnistuneesti loppuun. Ajattelin, että oikeastaan maalaustapahtuman voisi kuvata ja siirtää suuremmaksi elementiksi tapahtuman päähenkilön taustalle. Koska en ole koulutettu tanssija ja ainoa liikuntaan liittyvä koulutukseni on aerobic-ohjaajan koulutus, aloin ajatella aerobic-liikkeiden näyttävän paremmalta kuin epämääräinen tanssi. Uusi ideani oli entistä huomattavasti parempi, koska siitä puuttui alkuperäisen idean epämääräisyys, ja koska maalausjälkikin on parempaa, kun siihen saa keskittyä kokonaan eikä tarvitse tanssia samaan aikaan.

3 KEHOLLISUUS KUVATAITEESSANI

Jotta pystyin luomaan kehollisen siirtymäriitin maalaustaiteen keinoin muutenkin kuin videotaitteena, minun oli ensiksi pysähdyttävä miettimään, miten kehollisuus ilmenee kuvataiteessani. Lopputyössäni kehollisuus ilmenee mm. maalausteni herkullisten tai pahoinvointia herättävien värien, aiheiden sekä aerobic-videon kehoa liikuttavassa muodossa. Koen myös taiteellisen työskentelyni hyvin keholliseksi. Jos olen väsynyt, maalaus voi epäonnistua, tai jos olen masentunut tai syönyt huonosti, en jaksa maalata kunnolla. Teorioihin tutustuessani huomasin taiteellisen työskentelyni asettuvan Maurice Merleau-Pontyn filosofian viitekehykseen. Maurice Merleau-Pontyn mukaan rakennamme kehoamme koko ajan ja se mitä rakennamme määrää tulevaisuuden suunnan (1973, Parviaisen 1995 mukaan). Oma elämänhistoriani vaikuttaa siihen, miltä tekemäni taide nykyisin näyttää ja siihen, miltä tekemäni taide tulevaisuudessa näyttää. Maalaaminen vaatii keskittymistä ja keskittymiskyky tai sen puute on kehollinen, kehon huonosti eletyn elämän eli sen huonon rakentamisen ilmiö. Kehollisuus kuvataiteessani on tärkeää ja olen tässä filosofi Merleau-Pontyn linjoilla. Filosofisessa Niin ja Näin- lehdessä julkaistussa artikkelissaan Parviainen tarkastelee Merleau-Pontyn käsitystä kehollisuudesta. Parviaisen mukaan Merleau-Ponty korostaa ihmisen kehona olemisen ensisijaisuutta: "Ennen kuin olemme oppineet ajattelemaan käsitteellisesti, olemme jo olleet kehoina maailmassa" (Merleau-Ponty 1973, Parviaisen 1995 mukaan). Itse asiassa jokainen koulutuksesta riippumatta kantaa kehossaan suurta kehollisen taidon ja tiedon kapasiteettia, vaikka tätä kehollisten kokemusten ja tiedon varastoa harvoin käsitteellistetään. Kehollinen tieto eli "tietoa-kehossa-ennen-mielen-reflektiota" on välttämätön edellytys lähes kaikissa arkipäiväisen elämän toiminnoissa. (Merleau-Ponty 1973, Parviaisen 1995 mukaan). Kehollinen muisti on myös kuvataiteilijan työssä tärkeää. Ilman sitä moni pitkään taidetta harrastanut joutuisi aloittelijan asemaan. Kehollinen muisti taiteen tekemisessä lienee osittain ajattelun ja osittain silkan kehollisten liikeratojen muistamisen tulos. Taiteen tekemistä voisi verrata

mielestäni jonkinlaiseen abstraktiin tanssiin, jonka liikkeet tulevat sitä selvemmiksi mitä kauemmin maalattavaan maalaukseen on perehtynyt.

"Psykologinen fenomenologia katsoo monien psyykkisten sairauksien olevan perustaltaan fysiologisia sairauksia, joissa kehon toimintojen oireilu eristää ja estääkin sairastuneen kontaktia muun maailman yhteyteen" (Tilus 2007, 30). Olen samaa mieltä, ja tämä koskee esimerkiksi teoksieni alkoholin yliannostusta kuvaavien vaikutelmia. Maalaukseni kehottavat katsojaa kokeilemaan maalauksen keinoin erilaisia kehollisia tiloja alkaen karkinsyönnistä humalan simulointiin ja jumppatuokioon. Tämä jumppatuokio on muista maalauksistani poiketen helppo toteuttaa paikan päällä, niin että katsojat osallistuvat siihen omalla kehollaan. Katse ja havainto olivat ne mitä Merleau-Ponty painotti filosofiassaan (Parviainen 1995), joten nojaan teosteni katseella kokemisen teoriassani Maurice Merleau-Pontyn filosofiaan. Merleau-Pontyn erikoislaatu tulee ilmi siinä tavassa, jolla hän Descartesin kuuluisaa "ajattelen, siis olen" -ajatusta tulkitsee korostamalla ajattelun ensisijaisuuden sijaan havainnon ensisijaisuutta (Merleau-Ponty 1993, 82). Teoksiani katsottaessa toivon olevan mahdollista, että katsoja ei ajattele niitä ensisijaisesti maalauksina, joita hän pyrkii arvottamaan, vaan suhtautuu niihin elämyksenä ja saa välittömästi kiinni polttareideni riehakkaasta tunnelmasta. Toiveideni mukaan maalausteni kehollisuus, hedonistinen tunnelma ja ilo tarttuvat havainnon myötä katsojaan. Toivon, että katsoja maalausteni äärellä himoitsee karkkeja ja humalaa, sekä hauskoja polttareita kaveerien kesken.

Aerobic-videossani kehollisuus tarttuu tavan mukaisesti; on tapana, että aerobiciin osallistuva myös jumppaa mukana. Aerobic on kehollinen performanssi ja samalla kehon rakennusta tulevaisuutta varten. Videossani pyrin moninaisesti katsojan kehollisiin ärsytyksiin, vihan ja rakkauden purkauksiin ja reaktioihin, joiden uskon stimuloivan liikunnan vaikutusta ja tekevän kehollisesta kokemuksesta mielekkään. En aio videossani säästellä pelottavia kohtauksia, sillä uusimman tutkimuksen mukaan esimerkiksi kauhuelokuvia katsovan adrenaliini-

tuotanto vastaa kalorien kulutuksessa jopa samaa kuin että hän olisi tehnyt tunnin kävelylenkin (Aamulehti 2012).

Feministiteorioiden vaikutus lopputyöhöni

Kehollisuuteen liittyy usein myös sukupuoliteema. Koska olen naisen kehoon syntynyt, on mielestäni syytä tiedostaa maalaustaiteeseeni vaikuttavia sukupuolisia rakenteita ja hierarkioita ja joskus pohtia sitä, miten naisena maalaa, miksi niin maalaa ja ovatko maalausmaneerini sukupuolittuneita. Tämän vuoksi katsoin kirjallisessa opinnäytetyössäni tarpeelliseksi tarkastella myös feministisiä teorioita. Naisen asema on historian saatossa ollut syy siihen, miksi taiteen historiassa ei juurikaan ole kuuluisia, nerokkaita naistaiteilijoita. ”1800-alusta sen loppuun saakka oli vallalla kaksijakoisuuden ideaali jossa, nainen oli tunteellinen, käytännöllinen, ruumiillinen hoivaaja ja mies rationaalinen, henkinen kulttuurin luoja ja nero” (Kontturi 2006, 39). Feminismien ristiaallokossa -kirjan teoreetikot todistavat, että 1800-luvun lopulta alkaen, jolloin sukupuolittunut ja idealistinen taiteen ja käsityön hierarkia pantiin täytäntöön, naisellisuuden ja käsityön kytkös on leimannut naisten taiteellisia pyrkimyksiä. Tuolloin muuttuvat vallitseviksi stereotypiat naisista pikkutarkkoina näprääjinä, toistajina, pitsinvirkkajina, posliinin ja kukkataulujen maalaajina ja enemmän käsityöläisinä kuin käsitteellisinä taiteilijoina. (Kontturi 2006, 39 – 40.) Tämän hierarkian tunnen vaikuttaneen naisen kehoni kautta myös omaan maalaustaiteeseeni siten, että koetan varoa pikkutarkkuutta ja esittää maalauksissani rempseämpää kuin olenkaan. Tavoitteeni on rennosti tehty ja siltä näyttävä jälki, joka silti on lähes realistisen maalauksen parhaimmistoa.

Ruumis ja ruumiillisuus ovat länsimaisessa kristillisyyden värittämässä kulttuurihistoriassa Raamatun vuoksi symboloineet naista, sillä Raamatussa sanotaan, että mies on perheen pää ja nainen ruumis. Kuvataiteessa naisen ruumis on usein miestaiteilijoiden toimesta objektoitu. Naistaiteilijat halusivat 1960–1970-luvuilla palauttaa naisen ruumiin takaisin tekemällä performansseissaan ruu-

miistaan taiteen subjektin (Kontturi 2006, 56). "Tarkoituksena oli palauttaa taiteen naisruumiita takaisin oikeille omistajilleen naisille" (Kontturi 2006, 56). Feministiteorioista tuttu miehisen katseen käsite on alistava katse (Kontturi 2006, 50). Katseella kontrollointi on vallankäytön muoto ja feministiteorioiden miehinessä katseessa mies on subjekti ja nainen objekti, jota tuo katse kontrolloi (Kontturi 2006, 50). En tiedä noudatanko miehisen katseen traditioita maalatesani seksikkäitä naisia. En ole varma tarkoittaako miehinen katse sitä, että katseessa on seksuaalista halua, sillä siitä on lukemassani Feminismien ristiaallokoissa -kirjassa ristiriitaista tietoa. Mielestäni seksikkäiden naisten maalaaminen on hauskaa ja myös Jo Ann Isaakin mukaan naisten naurussa on miesten valtarakenteita murtava voima (1996, Kontturin 2006, 68 mukaan). Joidenkin feministiteorioiden mukaan naisten välinen yhteys voi murtaa miehisen katseen (Kontturi 2006, 67). Koska olen naismaalari, voisin ehkä kuvitella teoksiini sisältyvän tämän yhteyden jonkinlaisena näkymättömänä voimana, joka siirtyy siveltimen kautta maalaukseen.

Koska katse yhteiskunnassa on feministiteorioiden mukaan miehinen konstruktio, feminiiniseksi vuorovaikutukseksi jää tila, haju ja kosketus (Kontturi 2006, 49–50, 64). Feminismien ristiaallokossa -kirjan mukaan tilallinen aistiminen ja ruumiillinen osallistuminen, tuoksut, äänet ja vuorovaikuttuneisuus vastaavat tähän feminiinisyiden haasteeseen, johon ovat tarttuneet monet feministitutkijat ja -taiteilijat. Omassa taiteellisessa polttariteeman työstämisessäni aistillisuus, ruumiillinen osallistuminen, tuoksut ja äänet sekä vuorovaikuttuneisuus tulivat mukaan sattumalta, mutta olen iloinen siitä, että olen tiedostamattani noudattanut feministis-feminiinisen kuvataiteen rakenteita. Sellaisesta tulee itselleni paljon mukavampi olo kuin jos olisin käsityöpainotteinen kuvataiteilija, joka pitäisi yllä vanhoja parjattuja naisten kulttuurin perinteitä.

4 SIIRTYMÄRIITIT

Siirtymäriitillä on tietty suorittamistapa ja se voi olla yksilön tai yhteisön suorittama. Siirtymäriitit ovat ihmisen elämän tärkeisiin tapahtumiin liittyviä menoja, jotka ovat paikallaan mm. syntymän, sosiaalisen kypsyyden saavuttamisen, naimisiinmenon ja kuoleman yhteydessä. Useimmiten riitin suorittamisessa avustaa tehtävään erikoistunut henkilö, kuten shamaani tai pappi. Länsimaalaisissa kulttuureissa arkiseen elinkeinonharjoittamiseen liittyvät tapahtumat ovat saaneet seremoniallisen luonteen. Näin on länsimaissa esim. ammattiin valmistumisen juhlinnassa, ylioppilaaksi valmistumisessa, ammattikorkeakoulun valmistujaisjuhlassa, sekä varsinkin akateemisissa valmistujaisissa, joissa valmistumisen siirtymäriitti saa tarkimmin määritellyn muotonsa. Esimerkiksi tohtorin väitöstilaisuudessa jopa vaatteiden musta väri ja pukeutuminen silinterihattuun ovat ennalta määriteltyjä. Siirtymäriitit siis ovat useimmiten yhteisön järjestämiä seremonioita, jotka liittyvät yksilön sosiaalisen aseman muutokseen. Tällaiset riitit, kuten myös oma valmistumiseni kuvataiteilijaksi, ovat initaatoriittejä siirtymäriittien lisäksi. Initaatoriiteissä yksilö vihitään suorittamaan jotain tehtävää, tai henkilö vihitään johonkin salaisuuteen tai tietämykseen, mistä valmistujaisjuhlissa on kyse. Initaatio tarkoittaa myös yksilön ottamista osaksi yhteisöä, minun tapauksessani kuvataiteilijoiden yhteisöä, niin abstrakti kun tuo yhteisö onkin.

Siirtymäriitin tarkoitus on selittää yksilölle tai ryhmälle yhteisörakenteessa tapahtunut muutos. Seuraavassa käsittelen polttareita yhdistettynä ammattikorkeakoulusta valmistumisen siirtymäriitteihin. Tässä tarkastelussani kohdistan huomioni polttareiden ja ammattikorkeakoulusta valmistuvien siirtymäriitteihin ja erityisesti niiden epävirallisiin puoliin (tanssi ja muu riehunta). Näitä siirtymäriittejä tarkastelen yhdistäen niihin shamaanin siirtymäriitit, koska taiteilijat ovat mielestäni nykyajan shamaaneja pappien ja lääkäreiden lisäksi. Taiteilijoilla on kyky shamaanien tavoin ”huolehtia toisten ihmisten hyvinvoinnista” (Harner

1991, takakansi.), koska kulttuuri on saanut ihmiset voimaan paremmin jo antiikin ajoista.

Taiteella on myös kyky kasvattaa omaa henkistä ja fyysistä voimaa sekä laajentaa tietämystä maailmasta. Shamaanin siirtymäriitti tavallisesta ihmisestä shamaaniksi tapahtuu Michael Harnerin Shamaanin tien mukaan ensimmäisellä matkalla aliseen. Tämän matkan koetan toteuttaa shamanistisen aerobic-videon muodossa. Video sisältää myös maalaustaidetta, jotta se yhdistyisi maalauksista muuten koostuvaan näyttelykokonaisuuteen.

4.1 Siirtymäriitin kehollisuus

Siirtymäriitit ovat maailmanlaajuisesti katsottuna melko kehollisia. Länsimaissa kehollisin siirtymäriitti lienee kastejuhla, jossa vauva kärsii, kun sen päälle pirskotetaan vettä. Maailmanlaajuisesti kehollisimpia siirtymäriittejä ovat esimerkiksi juutalaisten ympärileikkausjuhla ja indonesialainen hampaiden viilausseremonia. Yleensä siirtymäriitin keholliseksi kokemukseksi tekee vähintään juhla, jossa ruoka on tavallista juhlavampaa. Menettelen omassa siirtymäriitissäni opiskelijasta ammattikuvataiteilijaksi niin, että se sisältää myös asiaankuuluvan näyttön: symbolistiset ensimmäiset uuden roolin mukaiset teot, eli maalausten ja shamanistisen aerobic-videon valmistamisen. Tämä kuvataiteilijan tutkintoon tähtäävä suoritukseni on myös varsin kehollinen toteutus, sillä maalaukseni ovat suurikokoisia, minkä vuoksi ne ovat mielestäni myös hyvin fyysisiä toteutuksen kannalta. Syynä fyysisesti haastavaan toteutukseen ovat omat voimavarani. Omien voimavarojen esittely on tyypillistä myös polttareille. Kun katsoo polttareiksi luettavia tapahtumia maailmanlaajuisesti, niiden kehollisuudesta todistavat esimerkiksi häitä edeltävät käsien hennamaalaukset Pohjois-Afrikassa ja Etelä-Aasiassa, sekä Etiopian Hamar-heimon eläinhyppely (Ryman 2008, 235, 282). Kuten suomalainen polttarisankari juo liikaa ja revittelee fyysisesti käyttäytyen normista poiketen julkisilla paikoilla, niin myös minä aion näyttelyni myötä ottaa tarpeettomia riskejä, unohtaa pelkoni ja riehua suurten teospohjieni kanssa. Pienet teokset eivät olisi tähän tarkoitukseen sopivia, ainakaan aluksi, sillä

ne kahlitsevat maalaajansa ja saavat hänet liikkumaan pienesti. Aion maalaus-taiteen keinoin toteutetussa siirtymäriitissäni, joksi käsitän valmistujaisjuhlan lisäksi myös näyttelyn ja siinä olevat teokset, kuvata sitä kuinka nykyajan shamaani siirtyy muuttuneeseen tietoisuuteen. Kun maalaustyöni on lopussa ja hallitsen sen täydellisesti, olen valmistunut kuvataiteilijaksi.

Ammattikorkeakoulusta valmistumisen siirtymäriitin kehollisuus näyttäisi yleisesti ottaen rajoittuvan tutkintotodistuksen hakemiseen. Kuvataiteilijan ollessa kyseessä kehollisuus siirtymäriitissä ulottuu myös näyttelyn avajaispatsasteluun. Avajaisissa kehollisuus tulee ilmi, kuten juhlissa yleensä, juhlarituaalisen ruoan ja juoman hedonistisen kulutuksen myötä. Suomalaisissa perinteissä polttari-siirtymäriitissä kehollisuus on vahvasti läsnä, sillä esimerkiksi "sotilaiden kesken niitä juhlistettiin syömällä ja juomalla häitä edeltävänä päivänä jo spartalaisten aikaan" (Seljavaara & Kärhämä 2005, 187) ja polttareihin liittyvässä morsiuussau-nassa vartaloa pesemällä "karistettiin kateellisten kaunat ja puhdistauduttiin menneistä" (Seljavaara & Kärhämä 2005, 189). Myös alkuperäisessä polttarijuh-lassa, Polterabendissa, joka rantautui Suomeen Saksasta aluksi säätyläismies-ten ja sitten säätyläisnaisten huviksi, oli paljon kehollisia piirteitä. Polterabend tarkoittaa suomeksi metelöinti- ja kolisteluiltaa. Metelöinti ja kolistelu oli riitti pa-hojen henkien poistamiseksi (Naimisiin info 2000–2013). Omassa polttariaihei-nessä toteutuksessani metelöinnin vaatimus täyttyy aerobic-videon myötä. Me-telöinti yhdistettynä mahdolliseen alkoholin poikkeukselliseen käyttöön on polt-tarikulttuurissa shamaanista, koska myös shamanistiseen rituaaliin kuuluu mu-siikki ja joillain shamaaneilla oli tapana käyttää päihdyttäviä aineita riiteissään. Esim. Perun Amazonin alueella käytettiin päihtymiseen rituaaleissa ayahuasca (Harner 1991, 22). Itse tarjoilen näyttelyssäni viiniä, koska niin on taidenäytte-lyissä usein tapana tehdä.

Alkuperäisten polttareiden rantauduttua naisten maailmaan säätyläisnaiset pu-keutuivat aluksi miehiksi, mikä viittaa keholliseen gender -teemaan (Naimisiin info 2000–2013) Luultavasti he tahtovat tällä ilmentää avioon eli miehelään astuvan naisen yhteiskunnallisen statuksen nousua. Maalauksissani on myös

miehiä, jotka pukeutuvat naisiksi ja naisia, jotka pukeutuvat miehiksi. Naamioituminen on myös shamaaneille tyypillistä, minkä vuoksi esiinnyn videossa ja näyttelyssäni naamioituneena.

4.2 Aerobic-ohjaaja ja kuvataiteilija nykyajan shamaaneina

Aerobic-ohjaajan asettaminen nykyajan shamaaniksi johtui siitä, että olen huomannut, että sekä aerobic-ohjaajat että shamaanit ovat yhteisössään asemansa kärsimyksen kautta saavuttavia jäseniä (Hoppál 2003, 13). Aluksi luulin, että shamanistisen aerobic-videon voisi ajatella jonkinlaiseksi jumalanpilkkua vastaan pyhänhäväistystoiminnaksi. Onneksi kuitenkin lukemani mukaan esimerkiksi Siperian shamaanien kulttuureissa shamaanit eivät vertaudu pappeihin. Heidän ammatinharjoittamisessaan ei ole mitään sakraalia, vaan etnograafisten tutkimusten mukaan Siperian shamaanien toiminta liittyy jokapäiväisiin toimiin, joissa ei ole mitään mystistä (Hoppál 2003, 18). Niinpä koin helpottuneena aerobic-video -konseptin sopivan shamanismin kanssa hyvin yhteen.

Usein aerobicin tai lenkkeilyn kaltainen ruumiinharjoitus on nykyihmiselle tavallaan puhdistautumista synneistä. Voisi sanoa, että länsimaiden maallistuessa, johon liittyvät mm. viime aikojen ennätysmäiset kirkosta eroamiset (Yle 2010), ihmiset pakanoina lähenevät pakanallisia kulttuureja, joissa shamaaneilla oli merkittävä rooli. Nykykulttuuri on kuitenkin myös kulttuuri, jossa vastuu omasta terveydestä sysätään entistä enemmän yksilölle (Taloussanomien 2013). Tätä tukevat myös internetin lääkärikirjasivustot ja viikoittaiset iltalehdissä julkaistut tieteelliset tutkimukset, jotka sisältävät uusinta tietoa siitä mitä oppeja noudattamalla voi elää mahdollisimman kauan. Näiden oppien noudattaminen ja terveysyntien välttäminen on verrattavissa kristinuskoisten ikuisen elämän tavoitteeseen. Liikunta sen sijaan on kaikkien tutkimusten mukaan pätevä eliniän pidentäjä. Liikunnan kuningas on aerobinen liikunta, joka vahvistaa luita elon pitkässä juoksussa. Jos ihmiset omaksuisivat liikunnan uskonnokseen ja aerobic-ohjaajat ja kuvataiteilijat shamaaneikseen ja ulkoistaisivat vastuuta omasta hy-

vinvoinnistaan, luulen että he voisivat paremmin shamaanien tuoman turvallisuudentunteen myötä.

Koska liikunta siis parantaa ihmistä (esim. on yleistä tietoa siitä, että liikunta auttaa mm. masennukseen, dementiaan ja voimaannuttaa) ja auttaa säilymään terveenä, on luontevaa mielestäni ajatella aerobic-ohjaajia nykyajan shamaaneina. Shamaanithan olivat parantajia, joilla on halussaan ikivanhoja menetelmiä. Näillä menetelmillä ”he parantavat ja huolehtivat itsensä ja yhteisönsä muiden jäsenten hyvinvoinnista” (Harner 1991, 11). Lähes samaa tekevät mielestäni myös nykyajan aerobic-ohjaajat, ainakin he antavat ihmisille voimaa.

Taiteilija aerobic-ohjaajana sen sijaan pystyisi olemaan täysin shamaanin tasoinen, koska ”taide, kuten terapia ja filosofia, pyrkii olemassaolokokemuksen parantamiseen enemmän mieltä kuin ulkoista todellisuutta säätelemällä” (Mäki 2009, 146). Tämä taiteen piirre on yhteneväinen shamanismin kanssa, sillä ”Shamanismi on syvällinen mielen ja tunteiden alueelle sijoittuva kokemus” (Harner 1991, 11). Liitin teoksessani aerobicin voimistavaan vaikutukseen myös maalaustaidetta aerobic-ohjaajan taustalle, jotta se laajentaisi tietämystä maailmasta, mitä pelkällä aerobicilla olisi mahdoton järjestää. Shamaaneilla on ollut yhteisöissään tapana tanssia rituaalisia tansseja ja tämä tanssillisuus yhdistää aerobic-ohjaajia ja shamaaneja. Shamaanien tapa suorittaa rituaaleja esityksinä saa monet tutkijat pitämään näitä rituaaleja myös esittävän taiteen alkuna. Performanssissani aerobic-video on shamaanien esityskäytännön mukainen. Siinä aerobic-ohjaaja loihtii shamaanin tavoin katsojilleen yhden hengen teatterin, jossa laulu, tanssi ja soittaminen kertovat katsojille hänen matkansa vaiheet. Yleisön osallistuminenkaan ei ole ollut shamaanien käytännöille vierasta (Harner 1991, 177). Shamaanien askelkuviot ovat tarkoin määriteltyjä, kuten askelkuviot aerobicissa ovat. Jakuuttishamaani esimerkiksi kääntyy rituaalisiaan kolme kertaa itsensä ympäri myötöpäivään karkottaakseen pahoja henkiä ja vastapäivään hän kääntyy osoittaakseen palaavansa takaisin alisesta maailmasta ihmisten ilmoille (Hoppál 2003, 29–32). Samaa toteutan aerobicvideossani v-koreografialla alkulämmittelynä aerobic-videon alussa.

5 MITÄ SAIN LOPULTA AIKAAN

Minun näyttelystäni ja sitä mukaa siirtymäriitistäni, jollaisena valmistumisnäyttelyä pidän, kehollisen tekee se, että kuvissani on aktiivisia ihmisiä, joissa näkyy elämä ja liike. Kehollisuus ilmenee 12 maalauksessani mm. niiden hedonistisessa asenteessa. Kuvissani on esimerkiksi ihmisiä, jotka koostuvat karkeista ja niissä esiintyy polttareille luonteenomaista alkoholinkäyttöä. Mukana on myös maalauksia, joissa kehollinen lähestymistapa eläytymällä teoksen maailmaan on vaadittavissa katsojalta, näin esimerkiksi vuoristorataa kuvaavan teokseni ollessa kyseessä. Olen maalannut teoksen vuoristoradan siten, että katsoja oikealle kohdalle sattuessaan voi kuvitella olevansa tuon vuoristoradan kyydissä.

Shamanistinen aerobic-video taidenäyttelyssäni on osa siirtymäriittiä, sillä se on shamaanin ensimmäinen matka aliseen voimaeläintä hakemaan. Aerobinen taidemaalauksivideoni myös pistää katsojan liikkumaan ja näin tarkastelemaan taidemaalauksia aivan uudelta kannalta. Se yrittää saattaa katsojansa voimistavalle shamanistiselle matkalle, jolla on positiivinen vaikutus sitä seuraavan fyysikkään ja kehon terveyteen. Omassa siirtymäriitissäni, joksi katson myös maalausteni maalaamisen, kehollisuus on ollut läsnä myös maalaustapahtuman aistillisuutena. Maalausmusiikin lisäksi aistillisuutta on tuonut maalaustapahtumaa ympäröivien irtokarkkien tuoksu.

5.1 Polttarit kehollisena performanssina ja elämyksenä

Polttarit ovat vanha suomalainen perinne, joka on muuttanut nimeään ja merkityksiään ajan saatossa. Näyttelyni mukailee nykyajan polttariperinteitä. Aluksi oli kyse morsiuskeruusta, joka oli agraariyhteiskunnassa 1800-luvun morsiamen ja seuralaisen matka lähitaloihin morsiusapua pyytämään (Sarmela 1994, 68). Nykyisin polttarit sisältävät yleensä myös jonkinlaista rahankeruuta Polteraben-

din, Saksasta Suomeen rantautuneen polttariperinteen kolisteluillan remuamisen merkeissä.

Polttareihin on kuulunut usein jonkinlainen sankarin nöyryyttäminen. Tämä on ollut yleistä muissakin riiteissä, esimerkiksi erityisen voimakkaasti nämä prosessit ovat nähtävissä afrikkalaisissa ndembujen päällikön virkaanastujaisten rituaaleissa. Ndembujen keskuudessa tuleva päällikkö "viettää yön tulevien alamaistensa solvauksia kuunnellen" (Turner 2007, 197). Turnerin Rituaalit -kirjan mukaan statuksen muutoksen sisältäville siirtymäriiteille on myös tyypillistä se, että siirtymäriittien kokelaat "on saatettu naamioida ihovärein tai naamioin" (Turner 2007, 195). Lisäksi on mahdollista, että "kokelaat riisutaan paljaksi maallisista statuseroista ja oikeudesta omaisuuteen" (Turner 2007, 195), kuten tehdään esim. polttareihin usein suomalaisessa perinteessä liittyvässä morsiuksessa. "Lisäksi heille opetetaan nöyryyttä altistamalla heidät koetuksille" (Turner 2007, 196), mikä on myös yleensä tyypillistä polttareille. Esimerkiksi suomalaisen morsiuksessa sisältäviin perinteisiin kuuluu mm. morsiamen juokseminen saunan ympäri alasti niin monta kertaa kuin entisiä poikaystäviä on ollut (Seljavaara & Kärhämä 2005, 189). Omassa näyttelyssäni sen sijaan kuvaan eräässä maalauksessa entiset seksikumppanit ryvettyneinä naamakaloina Aurajoesta nostettavassa kalarysässä. Suomessa perinteeksi muodostuneessa nöyryytyksessä nykymorsiamet käyvät kerjuulla vanhan tavan mukaan myyden taitojaan tai jotain pikkutuhmaa rahaa vastaan. Seksuaalisuuden nostatus (Seljavaara & Kärhämä 2005, 188) on tämän pikkutuhman kaupanteon myötä yksi polttareiden teemoista. Siihen liittyy yleensä myös seksikäs pukeutuminen. Myös morsiamelle saunassa tehtävät taidat korostavat seksuaalisuutta avioliitossa (Seljavaara & Kärhämä 2006, 188). Polttariperinteistä ja muista siirtymäriiteistä olen omaksunut näyttelyyni shamaanien ihomaalit ja naamioimisen aerobic-videooni. Maalauksissani esiintyy myös polttareihin kuuluvaa nöyryytystä ja pikkutuhma kaupankäynti on näyttelytilassa tehty mahdolliseksi spontaaniin performanssiin oikeuttavilla lainattavilla asuilla ja myytävillä tuotteilla.

5.2 Esitys tilana

Shamanistisen aerobic-videoni on tarkoitus luoda interaktiivinen maalaus, jossa myös katsoja on sisällä. Videoesityksen tilaratkaisu on ympäristönomainen, vaikka se onkin suoraan edestä nähtävä. Videoesityksestä ympäristönomaisen tekee sen interaktiivisuus. Teatteriteoreetikko Arnold Aronssonin mukaan jo se, että esiintyjä tunnustaa katsojan läsnäolon lisää esityksen ympäristönomaisuutta huomattavasti (Arlander 1998, 14). Aerobic-videossani kommunikoin katsojan kanssa käskyillä ja kertomalla mitä seuraavaksi tehdään. Kun videolla esiintyvä näyttelijä ja videon katsoja tekevät shamanistisia liikkeitä, heidän välilleen syntyy yhteys. Lisäksi videosta heijastuvat värit ottavat katsojan mukaan taideteokseen sisään heijastuessaan katsojaan. Esitykseni kehys siis ympäröi sen katsojat melko konkreettisesti yhdeltä suunnalta ja löyhästi muualta, jolloin katsoja on periaatteessa samassa maailmassa kuin esiintyjä, eli hänelle läsnä oleva ja asemaltaan sekä psyykkisesti että fyysisesti esityksen kehyksen sisällä oleva. Videossani yritän luoda yhteyden katsojan ja videossa näyttäytyvän tilan välille vahvemmaksi kuin yhteyden katsojan ja esiintyjän välille. Näin toimin, koska tila on tekemäni taidemaalauksen aikaansaama ja taidemaalauks on pääaineeni, enkä sen vuoksi koe omaa julkista esiintymistäni videon roolihahmona yhtä tärkeäksi. Esiintyjä videossani täyttää tehtävän jonkinlaisena paikan esikokijana, joka auttaa katsojaa kokemaan maailmaa ympärillään. Teoksen interaktiivisuus luultavasti kuitenkin tähtää enemmän katsojan yksityiseen kuin kollektiiviseen kokemukseen, sillä se muistuttaa aerobic-tunteja, jotka ovat kollektiivisuudestaan huolimatta erittäin yksityisiä kokemuksia. Tähän vaikuttaa esimerkiksi se, että ihmiset eivät kommunikoi keskenään, vaan aerobic-ohjaajan kanssa. Nojaan esitykseni tilallisuudessa 1800-luvulla alkaneeseen esityksen tilan naturalistiseen näyttämökuvaan, jossa lavastusta ei enää ajateltu taustana, vaan sillä oli merkitys näytelmän todellisuuden kannalta. Tavoitteena oli mahdollisimman todellisuuden kaltainen vaikutelma. Haen siis ”mahdollisimman todenkaltaista epätodellista tilaa, joka ekspressionistisen draaman tilankäyttöä mukaillen heijastaa sisäisiä tiloja ja tunteita” (Arlander 98, 57).

5.3 Musiikin ja kuvataiteen yhdistäminen

Aerobic-videoni esitystilän ympäristönomainen näyttämöllepano puoltaa näytteen shamanistista puolta ja aerobic shamaanin näkyjen aitoutta. Teoksessa tapahtumat heijastetaan yleisöön; katsojat ikään kuin jumppaavat maalauksen sisällä. Teos vie osallistujan mukaan aliseen voimaeläintään hakemaan. Musiikki on shamaanille välttämätöntä aliseen matkaamisen suhteen. Kun shamaani vaipuu aliseen, jonkun on aina jatkettava rummutusta, koska aliseen vauvuttuaan hän ei ole siihen kykenevä. Samoin musiikki on välttämätöntä myös jumppaohjaajalle. Siksi se oli otettava mukaan. Aerobic-video -teoksessa on mukana shamanistinen rummutus. Ajattelin ensin, että videoon kuuluisi aerobicissa yleistä populaarimusiikkia tai trance-musiikkia, mutta tekijänoikeusmaksut tekevät tämän mahdottomaksi rahallisesti. Suunnitelma on, että soitan aerobicivideomaisempaa musiikkia, eli popmusiikkia ja trance-musiikkia avajaisissa videon yhteydessä. Normaalisti videoon kuuluu itse tekemäni shamaanirummutus, jossa on yhdistettynä klassista musiikkia ja paloja trance-musiikista.

Kehollisuuden huomattava kasvu musiikin myötä on itsestään selvää, sillä tiedemiesten mukaan musiikki sai alkunsa, jotta ihmisjoukot olisivat tanssin ja laulun myötä saavuttaneet solidaarisuuden keskuudessaan (McNeill 2006, 33). Tätä tavoittelen epäsuorasti myös omalla videollani. Musiikki auttaa ihmisiä eläytymään tilanteeseen ja nykyisen diskopopmusiikin lyriikat saattavat olla vahvoja käskyjä, jotka saavat ihmisen käyttäytymään käskyjen mukaisesti. Tästä musiikin käskymäisyyden noudattamisesta saamme kiittää myös musiikkivideoita, joista tiedämme esimerkiksi, miten PSYN Gangnam Style -kappaleen kajahtaessa ilmoille tulee käyttäytyä. Yleisimmin riittää pelkkä laulu käskynä. Mikäli tanssilattialla Christina Aguilera laulaa ”All I want to do is love your body”, tanssiparien liikkeet muuttuvat rohkeammiksi eläytymisen ja mieluisan tanssiparin myötä. Itse olen yhdistänyt taiteellisessa työskentelyssäni musiikkia ja kuvataidetta myös siten, että kuuntelen maalatessani YLEX :n iltapäivää, josta lähes kaikki taideteoksiini vaikuttava musiikki on lähtöisin.

Kun sitten pidän jotain radiosta kuulemaani kappaletta kiinnostavana, niin katson kappaaleeseen liittyvän musiikkivideon YouTubesta, joka on toinen tärkeä lähde teosteni musiikkimaailmaa ja maalaustaidettani ajatellen. YouTubessa esitettyjen videoiden kuvamaailmat taas ovat usein niin vahvoja, että itse kappaletta saattaa jopa unohtua. Esimerkiksi Katy Perryn California girls -kappale on renkutus, eikä siinä ole mitään kovin ihmeellistä. Siihen liittyvä musiikkivideo sen sijaan on taideteos vailla vertaa. Videossa karamellista tehdyt tytöt, joihin yhdistyy myös rantatyttö-look, ovat karkkimaassa.

Kuva 2. Helena Roininen, sarjasta Polttarit, tempera pahville, 2012

Tällä videolla oli myös suuri vaikutus polttarit -aiheiseen lopputyöhöni ja siihen, että siinä esiintyvät ihmiset saattavat koostua karkeista (Kuva 2.). Tosin minulla on ollut tämä visio ennenkin ja olen haaveillut ja jopa yrittänyt toteuttaa kuvaa, jossa kolme tyttöä koostuu karkeista ja kermavaahdosta, mutta kun he katsovat peiliin, peilin kuva näyttäisi heidän koostuvan paskasta, roskista ja visvasta. Katy Perryn musiikkivideon lisäksi olen huomannut, että olen ottanut vaikutteita karkkimaailmasta muistakin musiikkivideoista. Näin on luultavasti siksi, että

karkkivärit yhdistettynä paljastavaan pintaan ovat pop-prinsessojen uusi tyyli. Vaaleiden hiusten sävyttäminen karkkiväreillä on ollut tapana esim. Avril Lavignella. Christina Aguilera ja Lil Kim puolestaan käyttivät karkkivärejä hiuksissaan jo 2000-luvun alkupuolelta asti videoissa Girlfriend ja Lady Marmalade. Nyt tämä samainen muoti on tullut uudestaan eikä ulotu vain hiusten värjäykseen, vaan esim. Nicki Minajilla koko puvustoon, jossa on karkkivärejä, läpinäkyvää muovia ja videoissa vaaleanpunaista kastiketta uima-altaassa. Kyary Pamyu Pamyu sen sijaan laulaa vuonna 2012 karkista kiiltävässä pinkissä muovissa sokeristen vaahtokarkkivärien keskellä menen välillä makaamaan hattarapilveen.

Vaikutteita kuvataiteeseeni olen Nicki Minajin ja Katy Perryn pukeutumistyylin ja musiikkivideoiden lisäksi saanut mm. sirkusteemasta, joka on ollut menneinä vuosina nähtävissä ainakin Britney Spearsin, Negativen ja Christina Aguileran tuotannossa. Myös Avril Lavignen tivoliteema on vaikuttanut näiden ohessa. Musikaalisesti musiikkia teoksissaan käyttävät kuvataiteilijat Rauha Mäkilä ja Jenni Hiltunen ovat antaneet minulle rohkaisua innostua musiikkivideoista ja käyttää niitä hyväksi kuvataiteessani. Kuvataiteen ohessa YLEX:n juontajat, ja heistä erityisesti Jenny Lehtinen, ovat räävittömällä huumorillaan saaneet minun ottamaan taiteen rennommin, mikä mahdollistaa sen, että uskallan tehdä näin suuressa määrin hauskaa ja rivoakin pop-taidetta.

6 SIITÄ, MITEN LOIN ONNISTUNEEN TUNNELMAN

Maalauksissani käytän kirkkaita värejä sekä myös pastelleja, koska ne sopivat kevääseen ja kesään, jotka ovat vuodenaikoina yleisimpiä polttareita ajatellen. Tunnelman kuuluisi enimmäkseen olla hilpeä. Tiedän, että joillekin polttarit ovat tai ovat olleet haikeita. Suomen kansanperinteessä, morsiuskeruuperinteessä, jossa morsian keräsi polttareilla itselleen avustuksia maalaistaloista, morsianta saattoi matkaan esim. Karjalassa itkijänainen ja Länsi-Suomessa kaaso. (Sarmela 1994, 68–69.) Uskoisin, että kuten minun polttarini, myös monen muun nykyihmisen polttarit ovat vapaat haikeudesta, sillä usein ennen häitä on seurusteltu ja asuttu monta vuotta yhdessä, ja häät ovat lähinnä pieni juhlistus arkeen sekä tärkeä sosiaalinen tapahtuma molempien suvuille ja ystäville. Samoin kuin häissä on polttareissakin nykypäivänä tärkeintä ilonpito tuttujen, vähemmän tuttujen ja tuntemattomien kesken, ja siksi katson tärkeäksi maalata maalaukseni iloisesti pastelli- ja neonväreillä, valoisilla ja kirkkailla väreillä. Kuvien mukaan ihmisten lisäksi liitän luontokuvausta mm. vihreinä lehtinä, puskina ja kukkina, jotta välittyy iloinen kevät- ja kesäjuhlatunnelma. Ittenin mukaan, kun vihreään lisätään keltaista ja se lähenee keltavihreää, on saavuttu nuoruuden ja ilon valtakuntaan (2004, 88). Tämä toteutuu nimenomaan keväisessä luonnossa. Mielestäni kevään ja kesän juhlien tunnelma on vähemmän jäykkä kuin syys- tai talvijuhlien, mutta myös vähemmän juhlava. Syys- ja talvikauden juhlia sävyttää hartaus, joka kesäkauden juhlista puuttuu. Niinpä hartaus, patsastelu ja vakavuus puuttuvat myös maalauksistani, mikä näkyy mm. kasvojen ilmeissä, väreissä ja kuvan liikkeessä.

Kaupunkimiljöö on miljöö, jossa teokseni tapahtuvat. Miljöölläkin on sanomansa. Aluksi olen tehnyt mukavia, iloisia puisto- ja jalkakäytäväkuvia, joissa on raikkaat ja iloiset värit. Niissä on kaikki hyvin ja humalatila on vielä iloinen. Kun kaupunkimiljöö vaihtuu pissinurkkauksiksi ja hämäriksi kujiksi, tunnelma teoksissa ei ole enää iloinen vaan juopunut ja vihainen. Jo 1800-luvun kaupunkia pidettiin turmiollisena paikkana varsinkin naisille ja kuvat paheksuttavista, si-

veettömistä ja ryyppäävistä naisista yleistyivät (Mattheizen 2004, 69). Kaupungit antavat herkulliset puitteet myös turmeltuneisuuden kuvaukselle. Herkullisen turmeluksen lisäksi näyttelyni herkullisuutta lisäävät maalauksissani vanhat hienostoalueiden jugendtalot kermakuorrutuksen näköisine ornamentteineen. Teoksissani miljööt tukevat siirtymäriittini leikkisää luonnetta. Leikin kaupunkien moni-ilmeisyydellä ja rinnastan vastakohtaisia kaupunkinäkyymiä, jotta ne korostaisivat toisiaan.

6.1 Riehakas tunnelma

Polttarit ovat riehakkaat juhlat. Riehakkuus maalauksissani ilmenee läikkyvänä alkoholina ja kirkkaina väreinä. Myös Ittenin väriteoriaan mukautetuissa maalauksissa vastavärien välinen värinä luo riehakkuutta. Riehakkuutta voi mielestäni myös luoda sillä, että maalauksessa on paljon värejä eri yksityiskohtina. Kun ajattelen riehakkuutta, ajattelen lapsuuteni vappua, jolloin luonnon kirkkaisiin väreihin sekoittuivat ilmapallojen ja karkkien perusvärit, sekä siman ja karkkien murretut värit. Riehakkuutta tavoitellessani unohdan tyylikkyyden ja hyvän maun ja tärkeimmäksi muodostuu tunne ja ilo. Riehakkuuteen yhdistyy mielestäni tunteen voimaa, jota raivossakin tarvitaan. Jotta välillä myös pelottavan riehakkaan tunnelman luominen onnistuisi, käytän töissäni esimerkiksi mustan ja punaisen rinnastusta näissä maalauksissani, sekä Ittenin mukaan demonista ja sotureille ominaista punaoranssia (1998, 86). Mustaa taustaa vasten maalauksissani on punaoranssi, koska se Ittenin mukaan näin saavuttaa lopullisen voittamattoman demonisen raivonsa (1998, 86).

6.2 Kehollisen siirtymäriitin tunnelma

Kehollinen tunnelma maalauksissa on välttämätön, jotta aiheeseen voisi eläytyä sen aiheen vuoksi, koska kyseessä on kehollinen, performatiivinen siirtymäriitti. Se on toteutunut maalauksissani maalaamalla irtokarkkeja todellisella pieteetillä. Ne on maalattu isosti ja houkuttelevasti hyödyntäen irtokarkkien kauneutta ja niiden keskinäistä erilaisuutta. Irtokarkkien jännittävyys tulee esiin niiden suu-

ressa koossa. Kun karkkeja katsoo pelkkinä objekteina, niissä huomaa eksootisia värejä, joita ei Suomen luonnosta löydy tai jotka ovat syötävien asioiden väreiksi irrationaalisia. Samassa karkkilajissa on vaihtelua yksilöiden välillä väreissä ja muodoissa. Ne on tehty sellaisiksi, jotta ihminen noutopöytäefektiä noudattaen ostaisi ja ahmisi mahdollisimman paljon irtokarkkia ostaen saman lajin kaikki erilaiset yksilöt ja lähes jokaista eri lajia irtokarkkeja. Koska ne ovat kaikki keskenään mahdollisimman erilaisia ja esteettisiä, tulee valinnan vaikeus. Ei voi tyytyä vain yhteen, varsinkin kun myös samasta lajista löytyy erilaisia yksilöitä. Koska irtokarkit vaikuttavat ihmiseen tuoksun lisäksi vahvasti myös visuaalisesti, uskon, että kuvaamalla karkkeja mahdollisimman totuudenmukaisesti ja käyttämällä niiden värejä saan toteutettua kehollisuutta teoksissani. Teoksien katselijalle tulee karkkinäkö.

Teoksiin on myös maalattu poreilevaa, vaahtoavaa, läpikuultavaa, kullanhoh-toista ja muunkin väristä alkoholia maalauksissa vallitsevan kehollisen tunnelman toteutuessa myös sillä osa-alueella. Näin toimin koska muistan, että joskus mielestäni alkoholin juomisen esteettisyys on ollut syy juoda alkoholia.

Kehollisuuden ilmentämien maalaustaiteessa värein, vertauskuvin, maalauspinnoin ja maalausjäljellä toteutuu maalauksissani. Kehollisia värejä, mikäli puhutaan ihmiskehosta, ovat tietenkin pinkki, punainen, valkoinen, keltainen ja ruskea sekä näiden sekoitukset. Pinkki on intohimon ja naisen sukuelinten sekä limakalvojen väri. Samoin punainen on veren ja intohimon väri, sillä seksuaalisesti kiihottuessa veri syöksyy paisuvaiskudoksiin saaden aikaan punoitusta. Keltainen ja ruskea ovat ihmiskehon eritteiden ja limojen värejä, yksinään tai sekoitettuna valkoiseen ja keltaiseen. Maalauksissani mm. maalaan ihmiset pinkeiksi, koska pinkki on tyttömäisyyden ja seksuaalisuuden väri, ja koska polttarit ovat minun tapauksessani tyttömäistä seksuaalisuuden nostatusta. Tyttömäistä, ei naisellista, siksi että naiseus liitetään kypsyyteen ja hillittyyn käytökseen ja maanläheisempiin tai vahvempiin väreihin kuin tyttöys. Käytän maalauksissani myös punaista verevän ja energisen naiseuden symbolina. Valkoinen väri maalauksissani on joskus kermavaahtoa tai joskus limaa, se riippuu

katsojan tulkinnasta. Keltainen on joissakin maalauksissani pissaa, tai pissitteen allegoria, tai sitten valoa. Valkoinen, keltainen, ruskea ja vihreä yhtyvät maalauksissani onnistuneesti hiivatulehdukseksi maalauksen kehollisuutta alleviivaan, sillä teoksissani esitetyt irtokarkit ja sokeri aiheuttavat hiivatulehdusta. Tämä näkyy mm. kokkareisessa vaaleassa maalissa. Samoin teoksissani on näkyvissä alkoholin hermostomyrkkymäinen, aivoja tuhoava vaikutus. Sen kehollisuutta ilmennän maalauksissani henkilöiden asennoilla, ilmeillä ja maalausjäljellä. Siveltimen vedot saattavat olla tehdyt humalaa simuloiden. Kuvakulmallakin voi mielestäni ilmentää humaltumista ainakin elokuvissa, joten miksei siis myös maalauksessa.

Humala ilmenee töissäni myös eräänlaisena usvana tai sitten siten, että koko kuva on ikään kuin nesteessä, johon katsoja ui sisään. Kuvaan humalan negatiivisia puolia kuten raivokohtauksia esim. mustalla, punaisella ja raaoilla, kovilla ja kirkkailla väreillä, jotka asettuvat kuvassa vihaiseen henkilöön tai hänen ympärilleen mustaan taustaan, jolloin värit ikään kuin hyökkäävät. Kova humalatilasta tuo myös tunteen yksinäisyydestä, kun humaltunut ei enää ymmärrä mitä muut sanovat. Olen kuvannut liiallisesta humalatilasta johtuvaa syrjään vetäytymistä mm. maalaamalla violetin pahoinvoivan henkilön mustalle taustalle. Ittenin väriteoria on tässä apunani, koska sen mukaan ja todistettavasti maalatessani violetin henkilön mustalle taustalle violetti vetäytyy taaksepäin (2004, 77).

6.3 Työskentelyn sujuvuudesta

Työskentelyni on ollut lopputyöni taiteellisen osuuden suorituksessa takkuilevaa, mistä johtuu, että kirjallisen opinnäytetyöni suorituskin on ollut hitaanlaista. Ongelmakseni on muodostunut melko suuren kokonaisuuden hallinta, koska en ole pystynyt helposti karsimaan ideoistani mitään pois. Karsimista minun kuuluisi opetella tulevaisuudessa enemmän. Ongelmana on ollut myös ajan hallinta, koska olen enimmäkseen työskennellyt kotona rikkinäisen tietokoneen kanssa, jota ei pysty käyttämään kovin pitkään ennen sen sammumista. Kun se sammuu, joudun odottamaan noin kymmenen minuuttia, jotta sen saa käynnistetyk-

si uudelleen, mikä on turhauttavaa. Tietokoneellani ei myöskään voi kuunnella musiikkia, mikä on ollut suuri haaste kevätpuolen taiteellisen opinnäytetyöni työstämiselle. Olen kuitenkin kokenut kotona työskentelyn sopivan minulle kirjoitus- ja muissakin prosesseissa parhaiten. Ympäristön tärkeys luovuuden kannalta on se, mihin en ollut ennen kirjallista ja taiteellista opinnäytetyötäni juurikaan kiinnittänyt huomiota.

7 LOPPUSANAT

Olen siis maalannut vuoden aikana kaksitoista maalausta ja tehnyt aerobic-videon ja myös muutamia karaoke-videoita. Olen vuokrannut pukuja pukuvuokraamosta. Työ on ollut kepeästä aiheesta huolimattaan raskasta. Olen väsynyt, mutta onnellinen ja olen oppinut paljon aikataulutuksesta. Jatkossa on suositeltavaa tehdä pienempiä kokonaisuuksia. Lopputyöni esityspaikaksi valikoitui Kallasataman Konttiaukio, mihin olen aivan tyytyväinen.

Luulen että polttarit-näyttelyn teemassa pysymisen ja näyttelyyn maalaamieni teosten keskenään samankaltaisen värimaailman jälkeen en ainakaan enää jatka aihetta tai palaa polttareiden värimaailmaan uudelleen. Minusta polttari-maalaukseni sisälsivät liikaa pinkkiä ja karkkivärejä, jotta olisin voinut välttyä lievältä pahoinvointireaktiolta niiden ääressä. Voi olla, että tiedostamattani olin luopumassa näistä väreistä, jotka mielestäni kuuluvat lapsuuteni ja nuoruuteni maailmaan, ja halusin tuoda ne julki vielä viimeisen kerran eräänlaisessa niiden kunniaksi järjestetyssä jäähyväisjuhlassa.

Uskon, että nykyistä näyttelyäni seuraa aiheeltaan vakavampi näyttely, jossa käytän tummempia ja maanläheisempiä värejä löytääkseni tai ilmentääkseni uusia puolia itsestäni ja maailmasta, jossa elän. Mielestäni uudistuvuus ja muuntautumiskyky ovat taiteilijalle tärkeitä. Käsityksiini muuntautuvaisuuteen ja uudistumiseen ovat luultavasti vaikuttaneet arvostetut taiteilijat Pablo Picasso ja Madonna, molemmat aikansa rikkaita superjulkkiksia. Huolimatta satunnaisista nykyisistä ja tulevista syrjähyppyistä videotaitteen suuntaan, uskon asettuvani taiteenkentälle taidemaalarina. Uudistumiseni luultavasti tapahtuvat enimmäkseen taidemaalauksen genren sisällä. Uudistuminen taiteilijana on paitsi väistämätöntä myös rehellistä. Ihmisen geenitkin muuttuvat koko ajan ja kokemukset muokkaavat mieltä, eikä ihmisen mieli ole samanlainen 25-vuotiaana kuin 35-vuotiaana. Kuten aina, muutos on se ainut asia, joka pysyy.

LÄHTEET

- Arlander, A. 1998. Esitys tilana. Teatteritaiteen taiteellispainotteisen tohtorintutkinnon kirjallinen osuus. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy
- Birringer, J. 1998. Media & Performance: Along the Border. Maryland: The John Hopkins University Press
- Cumming, R. 2009. Taide. Suom. Räihä, I. Helsinki: WSOY
- Harner, M. 1991. Shamaanin tie. Suom. Anttonen, K. 2. painos. Helsinki: Kansan sivistystyön liitto
- Hoppál, M. 2003. Shamaanien maailma. Suom. Huotari, J. Jyväskylä: Atena
- Isaak, J.A. 1996. Feminism & Contemporary Art. The Revolutionary Power of Women's Laughter. London, New York: Routledge
- Itten, J. 2004. Värit taiteessa. Värien subjektiivinen kokeminen ja objektiivinen tunnistaminen johdatuksena taiteeseen. Suom. Kare, A. 4. painos. Helsinki: Art-Print Oy
- Kontturi, K.-K. 2006. Feminismien ristiaallokossa. Keskusteluja taiteen ja teorian kytkennöistä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print
- Mattheiszen, M. 2004. Rappio ja renessanssi. Hämeenlinna: Karisto Oy
- Mc Neill, J.R. & Mc Neill, W. 2006. Verkottunut ihmiskunta. Suom. Vilokkinen, N. 6. painos. Tampere: Vastapaino
- Merleau-Ponty, M. 1973. The Prose of the World. Evanston: Northwestern University Press
- Merleau-Ponty, M. 1993. Silmä ja mieli. Suom. Pasanen, K. Helsinki: Kustannus Oy Taide
- Mäki, T. 2009. Näkyvä pimeys. Esseitä taiteesta, filosofiasta ja politiikasta. 2. painos. Helsinki: WSOY
- Naimisiin info 2000-2013, viitattu 3.4.2013 http://www.naimisiin.info/2000-2013_haapas/perinnepolttarit
- Parviainen, J. 1995. Niin & näin 4/95. Viitattu 11.9.2012 http://netn.fi/495/netn_495_parvi.html
- Puska, P. 2013. Taloussanomat. Viitattu 4.3.2012 <http://www.taloussanomat.fi/terveydenhuolto/2013/02/07/puska-julkinen-terveydenhuolto-rapautuu-yksityiskaynnit-kasvussa/20132149/12>
- Ryman, A. 2008. Livets steg. Stockholm: Bokförlaget Max & Storm
- Sarmela, M. 1994. Suomen perinneatlas. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura
- Seljavaara, A. & Kärjä, P. 2005. Juhlat alkakoot! Helsinki: WSOY
- Tilus, T. 2007. Kuvataiteen kehollinen ulottuvuus. Havaitsemisesta ja tulkitsemisesta maalaus-taiteessa. Pro gradu. Tampere: Tampereen Yliopisto

Turner, V. 2007. Rituaali. Suom. Forde, M. Helsinki: Suomen antropologinen seura

Tutkimus: Kauhuelokuvien katselu polttaa kaloreita – Tämä leffa laihduttaa eniten. Aamulehti 2012. Viitattu 20.4.2013 <http://www.aamulehti.fi/Ulkomaat/1194774139809/artikkeli/tutkimus+kauhuelokuvien+katselu+polttaa+kaloreita+tama+leffa+laihduttaa+eniten.html>

Yle uutiset, 20.10. 2010. Viitattu 3.5.2013
http://yle.fi/uutiset/kirkosta_eronnut_ennatysmaara_ihmisia/5654226